

До спеціалізованої вченої ради Д.35.0513.03
у Львівському національному університеті
імені Івана Франка
79000, м. Львів, вул. Січових Стрільців, 14

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Іваницького Володимира Олеговича «Закономірності адвокатської діяльності як складова предмета криміналістики», яка подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність (Львів, 2018. - 227с.)

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження. Реформа кримінального судочинства в Україні, прийняття нового КПК України, де слідчий визнаний стороною обвинувачення, здійснення прокурором нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням (повноваження прокурора, передбачені ч.2 ст.36 КПК – дають підстави для твердження про фактичне залишення в органах прокуратури функції досудового розслідування) все це призводить до нехтування засади змагальності оскільки фактично немає рівності сторін кримінального судочинства, а це означає, що не виконується основне призначення процесуальних норм – захистити підозрюваного, обвинуваченого від будь-яких проявів зловживання владою.

Все це створює потребу в розробці нових теоретичних досліджень, пов'язаних з теоретико-криміналістичними аспектами участі адвоката-захисника у кримінальному провадженні. Саме це визначає актуальність обраної дисертантом теми наукового дослідження.

Основна мета, яку поставлено перед собою здобувачем, є з'ясування та виокремлення основних закономірностей адвокатської діяльності, на прикладі здійснення захисту у кримінальному провадженні як однієї зі складових предмета криміналістики, формування уточнених визначень предмета криміналістики, тактики та методики професійного захисту, розроблення тактик захисту на стадіях досудового розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень, а також методик професійного захисту щодо окремих видів кримінальних правопорушень.

Для досягнення цієї мети автором ставилися такі *завдання*: дослідити історію становлення та розвитку науки криміналістики, виокремити існуючі підходи до розуміння її предмета та визначити його сучасні складові елементи; виокремити ключові риси терміну «адвокатська діяльність» та, в подальшому, визначити дії, що становлять зміст діяльності адвоката-захисника у кримінальному провадженні; з огляду на лінгвістичні та криміналістичні тлумачення термінів «тактика», «методика» і «захист», запропонувати удосконалені варіанти дефініцій «тактики професійного захисту» і «методики

професійного захисту»; дослідити окремі аспекти тактичної діяльності адвоката-захисника на стадіях досудового розслідування та судового розгляду кримінального провадження і виокремити пов'язані з цим закономірності; розробити основні положення методик професійного захисту у кримінальних провадженнях про умисні вбивства та у кримінальних провадженнях про крадіжки, виокремивши при цьому окремі закономірності адвокатської діяльності, що пов'язані з процесом захисту у таких провадженнях.

Об'єктом представлено дослідження є діяльність адвоката-захисника щодо використання криміналістичних знань під час здійснення захисту в кримінальному провадженні, а предметом - закономірності діяльності адвоката-захисника у кримінальному провадженні як складова предмета криміналістики.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом є обґрунтованими й переконливими. При їх обґрунтуванні використане широке коло наукових джерел та нормативних актів, перелік яких складає 207 найменувань. Теоретичною базою дисертаційного дослідження є положення загальної теорії права, криміналістики, кримінального та кримінального процесуального права, теорії держави і права, лексикології, психології та ін.

Теоретичною, науково-інформаційною та правовою основою дисертаційного дослідження, яка дала можливість результативно, і на досить високому рівні вирішити проблемні питання, пов'язані із теоретичних і практичних аспектів тактико-криміналістичного та методико-криміналістичного забезпечення діяльності адвоката-захисника у кримінальному провадженні, є наукові праці, присвячені проблематиці предмета криміналістики, криміналістичної тактики та криміналістичної методики: М.О. Баєва, О.Я. Баєва, Р.С. Белкіна, О.М. Васильєва, А.І. Вінберга, В.Г. Гончаренка, В.І. Громова, Г. Гросса, М.В. Даньшина, О.О. Ексархопуло, В.А. Журавля, Б.Л. Зотова, А.В. Іщенко, О.Н. Колесніченка, В.П. Колмакова, В.О. Коновалової, С.М. Потапова, М.А. Погорецького, Д.Б. Сергєєвої, В.В. Тищенко, С.М. Трегубова, І.М. Якімова та багатьох ін. Різноманітні аспекти криміналістичного забезпечення адвокатської діяльності висвітлені у низці праць українських та іноземних науковців, таких як: М.О. Баєв, О.Я. Баєв, Я.О. Береський, Т.В. Варфоломеєва, В.Г. Гончаренко, Г.О. Зорін, І.І. Когутич, В.К. Матвійчук, О.В. Острогляд, Д.Г. Паляничко, Н.А. Пастернак, М.А. Погорецький, О.В. Попелюшко, В.В. Титаренко, А.Г. Філіппов, О.О. Щербатих та ін.

Емпіричну базу дослідження складають: матеріали вивчених автором 120 кримінальних проваджень, розглянутих і вирішених місцевими судами за період 2016-2018 рр.; результати, одержані шляхом анкетування 87 респондентів-адвокатів; аналітичні та статистичні матеріали опублікованої судової, правоохоронної та правозахисної практики за період 2014-2017 рр.; а також власний досвід здобувача, як адвоката.

Наукові джерела використані дисертантом з відповідним аналізом, полемікою та аргументацією до тих чи інших положень або висновків авторів.

При дослідженні обраних проблемних питань, досягнення поставленої мети і вирішення конкретних завдань дисертанту, в основному, вдалося досягти з достатнім рівнем обґрунтованості сформульованих наукових положень, висновків та пропозицій.

Методологія представленого дослідження базується на сучасних загальнонаукових методах пізнання об'єктивної дійсності. зокрема, методологічну основу дисертаційного дослідження становить загальний діалектичний метод наукового пізнання, про співвідношення загального, окремого та особливого, про взаємозв'язок і обумовленість соціальних процесів. Використовувалися також методи логіки та моделювання; описово-аналітичний, порівняльно-правовий метод; соціологічний та статистичний методи та ін.

Використані методи, прийоми, теоретична та в цілому застосована методологія, дали можливість автору висвітлити тему в достатньому обсязі, вийти на нові рубежі дослідження проблем, сформулювати авторські висновки, положення, пропозиції та винести їх на публічний захист перед Спеціалізованою вченою радою.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що представлена дисертація є одним із перших монографічних досліджень теоретичних і практичних аспектів тактико-криміналістичного та методико-криміналістичного забезпечення діяльності адвоката-захисника у кримінальному провадженні в контексті з'ясування окремих закономірностей такої діяльності.

Зокрема, до найбільш вагомих здобутків дисертанта, які характеризуються новизною або її елементами, потрібно, на нашу думку, віднести те, що: *вперше*: сформовано визначення понять «тактика професійного захисту на стадії досудового розслідування кримінального правопорушення» та «тактика професійного захисту на стадії судового розгляду кримінальної справи» - як підсистеми тактики професійного захисту, що включають в себе сукупність теоретичних наукових положень і положень адвокатської практики, а також розроблених на їхній основі практичних рекомендацій щодо планування, організації та вчинення адвокатом-захисником дій на стадії досудового розслідування кримінального правопорушення/судового розгляду кримінальної справи, спрямованих на збирання, дослідження, оцінку і використання доказів з метою якнайкращого виконання належної такому суб'єкту процесуальної функції захисту;

- виокремлено закономірність залежності змісту та вибору конкретної тактики професійного захисту від низки обставин, спільними з яких для стадій досудового розслідування та судового розгляду є: момент залучення адвоката-захисника до участі у кримінальному провадженні; ставлення підозрюваного(обвинуваченого) до інкримінованого кримінального правопорушення; наявність у сторони захисту інформації та доказів на підтримку позиції підзахисного; кримінально-правова кваліфікація вчиненого протиправного діяння; відомостей про наявні у сторони обвинувачення докази

вини підзахисної особи; положення чинного законодавства та судової практики щодо регулювання схожих правовідносин;

- розроблено основні аспекти методики професійного захисту у кримінальних провадженнях про умисне вбивство та у кримінальних провадженнях про крадіжки, в межах яких запропоновано її наступне розуміння: це підсистема методики професійного захисту, що включає в себе сукупність наукових положень і положень адвокатської практики, а також розроблених на їхній основі практичних рекомендацій щодо раціональної організації та здійснення захисту адвокатом-захисником у рамках кримінального провадження про умисне вбивство/про крадіжку;

- виокремлено спільні для кримінальних проваджень про умисні вбивства та для кримінальних проваджень про крадіжки закономірності, що притаманні діяльності адвоката-захисника, а саме: зміст пред'явленої підозри/обвинувачення (судового рішення) та доступних для сторони захисту матеріалів кримінального провадження у їх взаємозв'язку із відношенням самого підзахисного до змісту пред'явленої підозри/обвинувачення (судового рішення), становлять основу для вибору стороною захисту оптимальної для наявної ситуації позиції захисту; обрана позиція захисту обумовлює основний вектор подальших діянь адвоката-захисника у кримінальному провадженні; обрана позиція захисту обумовлює можливість вибору стороною захисту певної категорії обставин, доведення яких допоможе отримати найбільш сприятливе для підзахисного кінцеве судове рішення.

Крім того, *удосконалено*: поняття предмета криміналістики, під яким запропоновано розглядати виокремлені цією наукою закономірності механізму кримінального правопорушення, виникнення, збирання, дослідження, оцінки і використання доказів та іншої криміналістично значущої інформації про кримінальні правопорушення, а також про засновані на пізнанні цих закономірностей засоби і методи дослідження й попередження кримінальних правопорушень у межах кримінальної процесуальної діяльності, здійснюваної, передусім, слідчим, прокурором, адвокатом-захисником та судом (суддею);

- дефініцію адвокатської діяльності у кримінальному провадженні, яку окреслено як сукупність фізичних та розумових дій, виконуваних для досягнення поставленої правової мети адвокатом, який відповідає наступним характеристикам: залучений у добровільному або провадно-ініційованому порядку; має чинне свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю; має передбачені кримінальним процесуальним законодавством документи, що підтверджують його повноваження на участь у конкретному кримінальному провадженні; внесений до Єдиного реєстру адвокатів України;

- криміналістичне тлумачення тактики професійного захисту, під якою запропоновано розуміти підсистему криміналістичної тактики, що включає в себе сукупність теоретичних наукових положень і положень адвокатської практики, а також розроблених на їх основі практичних рекомендацій щодо планування, організації та вчинення адвокатом-захисником дій у рамках кримінального провадження, спрямованих на збирання, дослідження, оцінку і

використання доказів з метою якнайкращого виконання належної такому суб'єкту процесуальної функції захисту;

- криміналістичне тлумачення методики професійного захисту, яку запропоновано розглядати як підсистему криміналістичної методики, що включає в себе сукупність теоретичних наукових положень і положень адвокатської практики, а також розроблених на їх основі практичних рекомендацій щодо раціональної організації та здійснення захисту адвокатом-захисником в рамках кримінального провадження за окремими категоріями (видами) кримінальних правопорушень.

Набули подальшого розвитку: концепції приналежності тактики професійного захисту та методики професійного захисту до систем криміналістичної тактики та криміналістичної методики відповідно, що обґрунтовано наявністю низки спільних із іншими підсистемами криміналістичної тактики/криміналістичної методики особливостей, детальніше описаних у висновках;

- ідеї щодо загальної структури методики професійного захисту у кримінальних провадженнях, до основних елементів якої віднесено: криміналістичну характеристику відповідного виду кримінального правопорушення; визначення першочергових загальних тактичних завдань захисту на етапі вступу адвоката-захисника у процес; вибір типової позиції захисту з огляду на наявну ситуацію та практику професійного захисту у відповідних кримінальних провадженнях; встановлення обставин, доведення яких допоможе отримати найбільш сприятливе для підзахисного кінцеве судове рішення; тактичні особливості виконання адвокатом-захисником окремих дій під час здійснення захисту у кримінальних провадженнях про умисне вбивство.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки і пропозиції та рекомендації сприятимуть подальшому розвитку науки криміналістики, розширюючи та вдосконалюючи наукові положення щодо приналежності адвокатської діяльності до предметної сфери криміналістики. Сформовані у дисертаційному дослідженні положення, висновки та пропозиції можуть бути використані: у науково-дослідній сфері – як підґрунтя для подальшого розвитку вчення про використання криміналістичних знань адвокатом для здійснення захисту у кримінальному провадженні; у практичній діяльності – для організаційно-методичного та інформаційного забезпечення діяльності адвокатів-захисників у кримінальному провадженні; у навчальному процесі – під час викладання навчальної дисципліни «Криміналістика», а також під час підготовки підручників, навчальних посібників та методичних матеріалів із криміналістики

Оцінка змісту дисертації та автореферату. Структура дисертації відповідає меті, завданням і предмету дослідження та складається зі вступу, трьох розділів, що включають вісім підрозділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації складає 227 сторінок (загальний обсяг основного тексту – 157 стор.).

Дисертація написана українською мовою і відповідає вимогам української стилістики, лексики та граматики. Фактичні дані, теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації, подані у дисертації, є доступними для сприйняття. У дисертації витримано науковий стиль викладу матеріалу.

Дисертант у вступі виконав вимоги, що ставляться МОН України стосовно обґрунтування актуальності теми дослідження та його методів. Автором сформульовані положення, які характеризуються науковою новизною чи її елементами і які виносяться на захист; висловлене власне бачення шляхів впровадження результатів дослідження та дана характеристика їх апробації.

Наступні розділи дисертації поєднані загальною метою дослідження, і в них відповідно до плану роботи розкриваються його об'єкт і предмет.

В першому розділі дисертації «Предмет криміналістики та його складові частини» розглянуті актуальні та спірні питання щодо предмету криміналістики та проблеми його структури; поняття та зміст адвокатської діяльності у кримінальному провадженні.

В другому розділі «Закономірності тактики професійного захисту у кримінальному провадженні» складаються з підрозділів, де розглянуті поняття тактики професійного захисту та її місце в системі криміналістичної тактики; закономірності тактики професійного захисту на стадії досудового розслідування кримінальних правопорушень та на стадії судового розгляду кримінальної справи.

У третьому розділі «Закономірності методики професійного захисту в окремих категоріях кримінальних проваджень» розглянуто поняття методики професійного захисту та її місце в системі криміналістичної методики; визначено та охарактеризовано окремі елементи структури методики професійного захисту у кримінальних провадженнях про умисне вбивство, а також про крадіжки та проаналізовано діяльність адвоката-захисника у вказаних кримінальних провадженнях та виокремлено пов'язані із цим закономірності.

На підставі всього викладеного автором пропонуються відповідні висновки.

Ми зупинилися, на наш погляд, лише на основних позитивних моментах дисертації і вважаємо, що ці результати дослідження вказують на те, що дисертант вирішив складні проблеми, які поставив перед собою, коли обрав зазначену тему для дисертаційного дослідження.

Основні положення, ідеї, висновки, пропозиції пройшли апробацію і впроваджуються в практику. Зокрема, вони отримали позитивну оцінку на 6-ти науково-практичних конференціях. Автор опублікував 11 наукових праць за обраною темою, в тому числі п'ять статей, які опубліковані у наукових фахових виданнях, та одна стаття у науковому міжнародному виданні; ще три публікації за темою дисертації (в т.ч. дві наукові статті) прийняті до друку.

Разом з тим робота викликає певні зауваження та побажання, що можуть бути підставою для дискусії під час захисту дисертації і враховані автором при подальшій роботі в обраному напрямку своїх досліджень.

1. Як відомо, принципи реалізації тактики адвоката-захисника практично

аналогічні для слідчої тактики або тактики публічного обвинувачення: прогнозування, динамічність, планомірність, етичність, законність, ситуативність.

Тому потребує додаткової аргументації теза автора про те, що зміст тактики професійного захисту на стадії судового розгляду кримінальної справи, зводиться, в основному, до можливості збільшення часу судового розгляду за рахунок продуманого використання стороною захисту передбачених законом прав щодо неприбуття обвинуваченого у судові засідання та/або щодо заявлення відводу судді чи іншим учасникам судового розгляду та ін. (стор. 119-121 дисерт., п.7 Висновків – стор.176-177). Чи є зазначений підхід до такої «спрощеної» тактики етичним?

2. За визначенням ЄСПЛ правова допомога повинна бути не формальною і ілюзорною, а реальною і ефективною. Активність адвоката-захисника реалізується в рамках так званого «адвокатського розслідування», яке відноситься до сучасних видів діяльності адвокатів та міститься в їх професійності.

Автор дослідження не торкається цього питання, але чи не є адвокатське розслідування аналогом тактики або методики професійного захисту?

3. На думку дисертанта, «... вільна розповідь підозрюваного є однією з основних відправних точок під час побудови первинних варіантів не лише тактики професійного захисту на окремих стадіях кримінального провадження, а й стратегії захисту ...» (стор.104).

З цим, на нашу думку, можна погодитись лише в ситуаціях, коли підзахисний дійсно говорить правду адвокату і його розповідь знаходить своє об'єктивне підтвердження. Разом з цим, виходячи з того, що в умовах існуючої асиметрії кримінального процесу на користь обвинувачення, це ставить адвоката-захисника в ресурсне слабку позицію, виникає питання: чи не обмежені можливості стратегічних дій адвоката відносинами лише з підзахисними, тоді як з іншими учасниками розгляду справи він діє виключно з позицій тактики (не стратегії) захисту?

4. Автор справедливо зазначає (стор.65 дисерт.), що діям адвоката-представника (ст. 56, 58, 61, 62, 63, 64¹, 64² КПК тощо) притаманна відповідна тактика, яка деякою мірою аналогічна тактиці захисту.

Але в роботі здобувач обмежується лише констатацією цього. Чи не потрібно створення відповідних методик (комплексів тактичних рекомендацій) саме для адвоката-представника? Зокрема, якщо йдеться про адвоката – представника інтересів потерпілого: у провадженнях, де розслідування характеризується бездіяльністю або прямим небажанням розслідувати справу (кримінальні провадження про незаконні насильницькі дії працівників правоохоронних органів під час виконання ними своїх службових обов'язків; про деякі злочини, вчинені з необережності; про злочини, розслідування яких проводиться в умовах соціальної напруги (масові заворушення) та ін.).

Повнота викладеного матеріалу й обґрунтованість висновків, зроблених дисертантом дають підстави визнати, що дисертація Іваницького Я.О. є

самостійним, завершеним науковим твором монографічного характеру, а отримані під час проведеного дослідження нові важливі і обґрунтовані результати з актуальних проблем, у своїй сукупності, в межах проведеного дослідження, пропонують варіанти вирішення існуючої складної наукової проблеми.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації. Опубліковані дисертантом наукові праці в цілому відображають актуальність обраної теми, належний ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і пропозицій, сформульованих в дисертації, а також їх новизну і достовірність.

Викладене дає підстави для висновку, що кандидатська дисертація Іваницького Я.О. «Закономірності адвокатської діяльності як складова предмета криміналістики» містить раніше не захищені наукові положення й за своїми показниками: актуальністю, обсягом, рівнем теоретичного та практичного опрацювання, значимістю отриманих нових результатів в сукупності має важливе значення для розвитку юридичної науки та відповідає Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор, Іваницький Ярослав Олегович, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального процесу і криміналістики
Академії адвокатури України

 В.І. Бояров

13 січня 2019 року

Підпис Боярова В.І. засвідчує:

референт Т.Д. А...

